

Szekeres Sándor: A székely jogról röviden, a gyökerektől a mai napig

A székely önkormányzatiság kezdete ugyan pontosan nem állapítható meg, de csírái kitapinthatóak már a XII.-XIII. századtól, Anonymus vagy Kézai Simon Magyarok krónikája és más krónikák, illetve írásos dokumentumok utalnak a székely nép korai szervezettségére. Az írott és megmaradt dokumentumok előtt is minden bizonnyal már kialakulhatott a székely jog, mégpedig a szokásjog szintjén. A székely hadsereg, katonák ilyen korai emlegetése jelzi azt, hogy a székelyek olyan társadalmi szervezettséggel rendelkeztek, amelynek egyik fontos eleme a katonai szervezettség. A székely jog vizsgálata folyamán abból kell kiindulnunk, hogy a székelyek – a honfoglaló magyarokhoz hasonlóan – őshonfoglalók a Kárpát-medencében, de valószínű, hogy már a magyarok bejövételét megelőzően itt élhettek. Nem csak Anonymus és Kézai Simon, hanem más krónikások is arról szólnak, hogy a magyarok a székelyek segítségével veszik birtokba a Kárpát-medencét.

A sajátos székely önállóság keretén belül igencsak fontos szerepet jelentett a szervezett katonai erő is, ha pedig az írásos források székely hadsereg emlegetnek, akkor azt is tudni kell, hogy már ekkor magas fokú szervezettséget értek el a székelyek. A krónikákban a székely fegyveresekről lehet olvasni már az 1116. május 13-i olsovai (magyar-cseh határfolyó) ütközet kapcsán. Később pedig egyre többet lehet hallani róluk. Az 1146. szeptember 11-i Lajta menti ütközetben, ahol a magyar király és a magyar föld védelmében harcoltak székelyek a betolakodó cseh és német seregek ellen, akik ekkor a „modernnek” számító páncélosokkal ellen, még mindig csak könnyűívosok és az ősi magyar harcmodort alkalmazzák. Freisingi Ottó 1146-os évekről egyértelműen leírja azt, hogy a magyarok oldalán székely csapatok is harcolnak, mégpedig egy ispán vezetésével. A magyar jog részét képező, de már szinte elfeledett székely jog nélkül nem érthetjük meg a székelyek autonómiáját biztosító kereteket sem, ezért is szükségesnek tartom a székely jog alapvető elemeinek tanulmányozását, hogy megismerhessük azt a közel 8 évszázadra (1116-1877) kiterjedő időszakot, melyet a székelyek önkormányzatiságának ismerünk.²

A középkori Magyar Királyság jogrendszerén belül egy igen sajátos színteret jelent a székelyek jogrendszere, mely alapjaiban különbözik a kunok, a jászok, a szepesi lándzsások, a besenyők, az erdélyi szászok vagy éppen a románok sajátos jogaitól. A székelység jogrendszere azért különbözik alapjaiban az előbb felsorolt népelemek jogaitól, mert míg ezeknek a népeknek sajátos jogszabályai mind a magyar királyi privilégiumokra vezethetők vissza, hiszen a király megengedte nekik a Magyarországon való megtelepedést, addig a székelység történelmében azonban nem lehet olyan királyi okmányt találni, de még halvány utalást sem arra vonatkozóan, hogy a székelyek a magyar király jóvoltából telepedhettek volna meg a Kárpát-medencében.

A székely jog tárgykörének elemzésekor nem lehet szó nélkül hagyni azt a sajnálatos tényt, hogy a székely jogról még a mai napig is alig lehet tudni valamit, mint ahogy az erdélyi sajátos magyar jogfejlődésről sem napjainkban. Elegendő csak az 1996-ban kiadott az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Jogi Karának hallgatói által használt jogtörténeti tankönyvet megemlíteni (Magyar jogtörténet), mely tankönyvet a 2000-es években többször is ismét kiadtak. E könyv sajnálatos módon tele van csúsztatásokkal, félremagyarázással, ezért sem csoda, hogy a mai napig milyen keveset tudnak úgy a jogtanhallgatók, mint a végzett jogászok a székely jogról.³

Pedig a székely joggal már számos történész, jogtörténész foglalkozott, akik közül kiemelhetjük Nagyajtai Cserei Farkas, Kilyéni Székely Mihály, Kállay Ferenc, Lőtsey Spielenberg László, Connerth János, Benkő József, Szádeczky Kardoss Lajos, Szász Károly, Endes Miklós, Bónis György, Hóman Bálint, Rugonfalvi Kiss István, Németh Gyula, Bodor György, Balás Gábor, Imreh István, Pál-Antal Sándor, Kordé Zoltán és mások munkáit.⁴

Már e rövid elemzés elején, - egyetértve a fent felsorolt neves történészekkel - kijelenthetjük, hogy a székelyek ősi szervezete minden bizonnyal nemzeti szervezete volt, ugyanis a „trium generum

Siculorum” kifejezés a **székelyek három ősi nemzetségére** utal. A rendi tagozódás vizsgálata során sokan megállapították azt, hogy a székelyek eredetileg két rendre oszlottak, a **lófők** és a **közzékely** gyalogok rendjére. Csak jóval később alakul ki a **főnépek** (első, hatalmasok) rendje. A székely hadsereg alegységeinek élén a tizedesek, századosok, hadnagyok, kapitányok és főkapitányok álltak. A teljes székely hadat a székelyek ispánja vezette. Az a hadi szerkezet jelenik meg a Székelyföld településeinek szerkezetében is, ahol a külön álló falvak tízesekre vannak felosztva.

Ez a hadi szerkezet tükröződik a közigazgatásban és ez a szerkezet az akkori civil élettel teljesen átítatódott, így a közigazgatás és az igazságszolgáltatás szervezetében. A hadakozási, életviteli szokásaikból ered a magántulajdon csekély mértéke és a közösségi tulajdon kiemelkedő szerepe.

A három székely nemzetség tisztségviselő rendje (a lófők) **hat nemre** (Örlöcz, Jenő, Meggyes, Adorján, Ábrán és Halom) és minden nem ágakra (Bod, Szomorú, Gyáros, György, Telegd, Nagy, Péter, Szovát, Új, Dudor, Poson, Gyerő, Halond, Seprőd, Boroszló, Kürt, Váczmán, Názán, Balási, Eczen, Vaja, Karácson, Koromza, Zöld, Odvor, Kövér, stb.) volt felosztva, összesen **24 ágra**. Az ágak neve székenként kisebb eltéréseket mutathatott, de mindenképpen megfigyelhető az a tény, hogy az ág nevek néhány kivételtől eltekintve, mind magyar megnevezésűek. A tisztségeket évenként váltakozva viselték, oly módon, hogy minden évben az egyik ág viselte a hadnagyságot és egy másik ág a bíróság tisztségét töltötte be, tehát huszonnégy éve kellett elteljen, hogy a hadnagyi vagy a bírói tisztség egy ágon belül ismétlődhessen.

A székely közigazgatás területi szervezete a tízes, szeg, szer, falu (egy vagy több tízes), szék, mint közigazgatási szerkezeti egység, majd a lakosság növekedésével kialakult egy széken belül egy vagy több fizék.

A székely jog írásban való megjelenése előtt minden bizonnyal létezett a szóban megfogalmazott szokásjog, itt elegendő csak pl. a románok szokásjogára gondolni, hiszen az írásbeli megfogalmazások előtt, a románok – egyébképpen évszázadokon keresztül -, szóban megfogalmazott szokásjog alapján éltek életüket. A románokon kívül más népeknél is előfordult a szokásjog szóban való megfogalmazása. A székelyek nem voltak alárendelve az erdélyi vajda joghatóságának, jogi ügyeiket saját maguk intézhették, fellebbezési joggal egyenesen a magyar királyhoz fordulhattak. Még az is előfordult 1324-ben, hogy amikor Károly Róbert adományt akart tenni a Kászonokban, a székelyek ősi szokásjogukban bízva szembefordultak vele és sikeresen ellent is mondtak az adományozásnak.

A székely ispán jogintézményét leszámítva a székely jogintézményeknek az a sajátossága, hogy maguk a székelyek közössége hozza létre és működteti ezeket. Ilyen jogintézmény a székely közgyűlés vagy nemzetgyűlés, a székgyűlés, a széki bíróság, Székelyföld Főtörvényszéke, a hadnagy vagy székes hadnagy, a széki bíró, esküdtek, a szék jegyzője, a falugyűlés, faluszéke, a falusbíró, esküdtek, a falu jegyzője. A székely intézmények sok módosulással ugyan, de 1877-ig léteztek.

A **székely ispáni** cím egyértelmű megnevezése egyúttal azt is jelenti, hogy ettől időponttól számítva bizonyossággal lehet azt állítani, hogy a székelyeknek már ebben az időben olyan szervezetsége volt, mely sajátos jogaik és kötelességeik mellett, önálló polgári és katonai szervezeti formája létezett, amit mai szóhasználatnál autonómiának, önrendelkezésnek is nevezünk. A székelyek legfőbb katonai és polgári vezetője a **székelyek ispánja**, akit már 1235-ben említenek „Comes et ductor Siculorum” néven.

A székely ispánt mindig a király nevezte ki, rendszerint nem a székelyek közül, a középkor elején az erdélyi vajdai méltósággal közösen viselte e címet, majd később (Mária Teréziát követően) következetesen felvették a magyar királyi és az erdélyi fejedelmi tisztségek címei közé. A székely ispán a beiktatáskor esküt kellett tennie a székely szabadság és a Székelyföld megvédésére. Az eskütétel után adták át neki az ispáni méltóság hatalmi jelvényeit, a zászlót, a botot és a szablyát. Az ispáni szablyáról még azt is tudjuk, hogy akárcsak a magyar király koronázásakor, a székely ispán is a világ négy tája felé kellett szablyájával suhintson. Ezt a suhintást napvágásnak nevezték el, annak az ősrégi hitnek az alapján, hogy az ősi istenük küldött egy meteoritot, melyből e szablya vasa készült. A székelyek ispánja képviselte a székelyeket az országos főméltóságok között, ő képviselte a királyt és a királyi hatalmat a székelyek között. A székelyek ispánja vezette a teljes székely haderőt, fontos szerepe volt a hadügyi-szervezési kérdések megoldásában, időnként hadi szemlét tartott az összegyűlt

összes székely fegyveres előtt. A székely ispán képviselte a bíraskodásban a királyi hatalmat, hozzá lehetett fellebbezni a Székely Főtörvényszék által hozott bírósági határozatokkal elégedetlen ügyfélnek. A székely ispán képviselte a királyt a legfőbb közigazgatási ügyekben, így a székely nemzetgyűlésen vagy a székgyűléseken. Az ispáni udvar a Marosszék szomszédságában fekvő görgényi vár volt. A három erdélyi nemzet Mátyás király idején, 1463. április 23-i hadiszabályzatában rögzítik, hogy a székelyek „hadfelkelésre való összehívásuk vagy vérbe mártott karddal vagy székely ispánjuk vagy amennyiben személye az ispánéval megegyezik - a vajda úr levelével történjen.”⁵

A bírósági közgyűléseken a székely ispán 40 lóval és kísérettel jelenhetett meg, ilyen esetben az adott szék köteles volt ellátásáról gondoskodni. Ettől eltekintve azonban a Székelyföldön nem szállhatott meg, nem szállásolhatta el katonáit, csak abban az esetben ha hadsereggel átvonult. Az első név szerint ismert székely ispán, Zoltán, akit 1220-ban említenek, ami persze nem azt jelenti, hogy e dátumot megelőzően ne lett volna a székelyeknek ispánja.

A székely ispánt munkájában segítette, az **alispán**, aki a **királybíró** (iudex regius) szerepét is betöltötte, a XV. század végétől minden székely széknek volt alispánja, királybírója.

A székely jog struktúrájánál meg kell említeni, hogy a legfőbb döntéshozó szerv a székelyek közgyűlése vagy ahogy még nevezték a székelyek nemzetgyűlése volt. Itt ezen a magas törvényhozói fórumon alkothattak az egész Székelyföldre kiterjedő szabályokat. Azt is tudni kell, hogy minden székely széknek jogában állt közgyűlést tartani, s ezeken a fórumokon választották meg a katonai vezetőket (hadnagyokat), a bírákat és az esküdteket. Székelyföld minden településén a széki közgyűlések szabályainak alkalmazására falutörvényeket is alkottak.

A székelyföldi bíraskodás kezdeteiről fennmaradt, hogy a székelyek gyűlésén oly módon tartották a bíraskodási ügyeket, hogy a szabad ég alatt körben ülve, bárki figyelhette a felek előterjesztéseit.

Hadnagy vagy **székes hadnagy**nak is nevezett katonai vezető, a **bíró**hoz hasonlóan egy évig viselhetette tisztét, az ágak váltakozásának sorrendjében. A hadnagy elsősorban a katonai igazgatás terén teljesítette kötelezettségét. Ő vezette az adott székely szék seregét, ő tartott katonai szemlét (lustrát) a katonaköteles férfiak előtt, de joga volt bíraskodási ügyekben is dönteni.

Vagyis a mai idők szavaival megfogalmazva, azt jelenti, hogy az egy esztendeig tartott hadnagyság vagy bíróság tisztsége, a két tisztségviselőt pedig 10-10 lófő segítette. A hadnagyok és a bírók tisztségének évenként, nemek és ágak szerinti sorrendje bizonyítja a székelység őshonfoglalását, a királyi telepítési elméletekkel szemben.

A székbírók mellett az erdélyi vajda és székely ispán királybírákat(alispánokat) is kinevezett a bíraskodás lebonyolítása folyamán. A **királybíró** a székely ispánhoz hasonlóan ugyancsak a magyar királyi, majd később az erdélyi fejedelmi hatalmat testesíthette meg.

A bíraskodást **esküdtek** segítették. A XV. századtól a bíraskodásban a **szék jegyzője**, notarius sedes, segítette a bíraskodás írásba foglalását.

Székelyvásárhelyen (1616 óta Marosvásárhely) több mint 500 évvel ezelőtt tartott **székely közgyűlés** vagy **nemzetgyűlés** elemzése előtt, szükséges megemlíteni azt, hogy a magyar király által kinevezett székely ispánt leszámítva, az összes székely jogintézmény a közösségi akaratból született meg.

Minden székely széken időnként **székgyűlést**, vagyis közgyűlést tartottak, melyen igazságszolgáltatási és katonai kérdéseket oldottak meg, egy adott székre kiterjedő érvényességű határozatot hozhattak.

A **székely nemzetgyűléseken** a székek közötti vitás ügyek megoldása mellett jogalkotási tevékenységet is folytattak, a korábbi szokásjogot írásban is szentesítették. Csak a székely nemzetgyűlés dönthetett a királynak felajánlható ökorádó ügyében. Az ökorádó, - melyet szokás szerint akkor adtak a székelyek, amikor a magyar királyt megkoronázták, vagy amikor a királynak megszületett az első fia -, volt eleinte a székelyek egyetlen adóterhe. Ezt az adóterhet is azonban úgy viselték, hogy gyakorlatilag ajándékként ajánlották fel a királynak. A szabadságszerető székelység ezzel is jelezni akarta, hogy nem kötelezettségként, hanem segítségképpen adja az ökorádót. A székely nemzetgyűlést az ispán, de a magyar király is összehívhatta, ugyanakkor tudunk nem egy nemzetgyűlésről, amelyet nem az ispán hívott össze, sőt éppen az ispán intézkedései, túlkapásai miatt hívták össze. A gyűlésekre a székely férfiak fegyveresen jelentek meg, így aki a többség akaratával nem értett egyet, akár a helyszínen is megölhették, sőt ha elmenekült házáat lerombolták

és az egész Székelyföldről számúzték. Előfordult azonban az is, ha az elkövető megbánást mutatott, akkor ki is békültek vele és közös költségen házát újra felépítették.

A székelyvásárhelyi gyűlés kodifikálja az örökösödési eljárásnak azt az előírását, miszerint a székely örökség megnyílása esetén először a férfi örökösök örökölnek. Női örökösök csak abban az esetben örökölnek, ha a férfi ágon egyetlen férfi örökös sincsen. A székely nőket sem lehetett kismizni jogos örökségükből, hanem ki kellett őket házasítani. A kiházasítás értéke pedig megközelíthette a fiúk örökségének értékét. A székely birtok gyökere a vérszerinti származás és gyakran használják a vérgyökér kifejezést is, ami azt jelentette, hogy ősi jogon valósították meg a birtoklást, ezért is nevezték a vérgyökért ősfüúnak, vagy röviden ősnek. Az ősfüúnak a templomban is megvolt a jól meghatározható ülés helye, az udvarhelyszéki Felsősfalván például még a XX. században is ilyen rend szerint foglalták el a templomban a férfiak ülés helyeiket, sőt használták az őss (székely örökség, birtok) kifejezést is.

A hét székely szék közül a központi szerepet Udvarhelyszék játszotta. Itt volt letéve a székely nemzet pecsétje (egy kék mezejű pajzsban ezüst páncélos kar, kezében aranymarkolatú, egyenes ezüstszerű kard, mely medvefejet és szívet szúr át, fölött a Nap és a Hold), itt volt elhelyezve a székely nemzet levéltára és itt kellett összegyűljenek rendszerint hadiszemlére (lustra), tanácskozássra és törvényalkotássra. Ugyanakkor tudni kell azt is, hogy más akkor is fontos szerepe volt Székelyvásárhelynek, hiszen számos alkalommal gyűltek oda közgyűlésre. A későbbi korokban Marosvásárhelynek sokkal nagyobb szerepe lett a XVIII. századtól egyre inkább Székelyföld fővárosának kezdték tekinteni.

Az **1466. évi zabolai gyűlés** határozatai már arról szólnak, hogy a székelyek tisztségviselőit már nem az ősrégi hagyományok szerint, a nemek és ágak váltakozó rendjében töltik be évente a tisztségeket, hanem a főnépek és a közsékelyek egyenlő arányban tölthetik be ezeket. „Ha kiderülne, hogy valaki az állított vagy állítandó **esküdtek közül az előbb írt határozattal és rendelkezéssel ellentétesen tevékenykedik, vagy valakinek a jogait tudatosan eltitkolja vagy meghamisítja**, az igazság előbb bírt vizsgálatán felül kiérdemlje, hogy **az országlakosok közös véleményével megnyúzás büntetésére ítéljék, és bőrét szalmával kitömjék.**”⁶

Nagyon fontos lépést jelentett a székely jog fejlődése és használata terén az 500 évvel ezelőtti, **1505. november 20-i székely nemzetgyűlés**. Ezen a székelyudvarhelyi nemzetgyűlésen döntöttek a székely igazságszolgáltatás és bíraskodás kijavításáról, azzal a céllal, hogy el lehessen kerülni az eddigi hiányosságokat és elhatározták az egész Székelyföldre kiterjedő **főtörvényszék** felállítását. A főtörvényszék felállítása, - mint fellebbviteli igazságügyi fórum -, azt is jelenti közvetett módon, hogy Székelyföld minden székében már léteztek széki bíróságok. A székelyföldi főtörvényszék létrehozását megelőzően léteztek tehát Udvarhelyszék, Marossszék, Csíkszék, Kézdiszék, Orbaiszék, Sepsiszék és Aranyossszék bíróságai.

A közgyűlésen alkotott jogszabályokon kívül a székek és fiszékek is hoztak saját határozatokat, melyeket az adott területen végrehajtani és alkalmazni kellett.

A székely nemzetgyűlés a törvénykezésben fellebbezési fórum is volt, addig ugyanis nem lehetett a magyar királyt képviselő székelyek ispánjához fordulni, amíg a közgyűlés nem tárgyalta meg az ügyet. Werbőczy István II. Ulászló király ítélmestere 1514-re összegyűjtötte és rendszerezte a magyar jogszokásokat, melyet röviden Tripartitumnak, Hármaskönyvnek neveznek. A Tripartitumot a magyar országgyűlés elfogadta, a király is jóváhagyta, de a király második pecsétjének hiányában, formai okokból nem emelkedett jogerőre, ezzel szemben az erdélyi országgyűlés a Tripartitumot elfogadta és jogerőre is emelte. Werbőczy törvénygyűjteményében a következő szól a székelyekről:

„Vannak azonkívül az erdélyi részekben *scythulok*, kiváltságos nemesek; kik a scythia néptől, ennek Pannoniába lett első bejövetelekor származtak és a kiket mi rontott szóval *siculoknak*, magyarul *székelyeknek* nevezünk; teljesen különböző törvénnyel és szokással élők, a hadi dolgokban nagyon jártasok; kik az örökségeket és tisztségeket, nemzetségeket, ivadékok és ivadéki ágak szerint (a régiek szokásához képest) rendezik és osztják föl maguk között.

1. §. Ezeknek díjak huszonöt forinttal rovatik le.
2. §. A nyelvváltásig pedig közöttük tizenkét forintban és ötven dénárban van megszabva.
3. §. A székely ellen ispánjok előtt hozott főbenjáró ítélet pedig ugyanannyi forintot érő huszonnégy girára terjed. Örökségét az elmarasztalt és elítélt nem veszi el, hanem örököseire és atyjafiaira száll. Fejét is, kivéve a hűtlenség eseteit és a bűnvádi ügyeket, bántatlanul megtartja.
4. §. Törvényszékükön pedig minden girát ötven dénárral szoktak letenni és kifizetni.
5. §. Továbbá, bármely pörben, mindjárt a meghozott és kihirdetett ítélet után, ispánjok és alispánjok a maga birói részét (mégha az elmarasztalt egyezségre lépne is ellenfelével) behajthatja.
6. §. Továbbá, a köztük örökség tárgyában indított, három forint értéket meghaladó ügyeket, la szokásos. főlebbezések megtartásával, tüzetesebb megvizsgálás ; végett föl szokták küldeni a királyi ítélő-székre.
7. §. Ez országok és nemesek többi helyhatósági jogai pedig (mivel csupán körükben érvényesek és közöttük ismeretesek) nem kívánnak bővebb magyarázatot.”⁷

A Székelyudvarhelyen 1555 áprilisában összeült székely nemzetgyűlés korszakalkotó jelentőségű kodifikációs tevékenységet vitt véghez, amikor elfogadta a **székely perrendtartási és eljárásjog kódexét**. Azt is döbbenetesen állapíthatja meg a kutató, hogy a rendeletet magyar nyelven fogalmazták meg. A székelyek eredetileg földjeiket közösen birtokolták és használták és csak fokozatosan alakult ki a magán területű vagyonuk, melyet székely örökségnek is nevezünk.

A székely jog szerinti örökösödés elsősorban a leszármazókat preferálja és csak abban az esetben örököhetnek az oldalági örökösök, ha nincs vér szerinti leszármazó. Ebből a jogelvből következik az, hogy a székely jog szerinti örökösödésnél amennyiben leszármazók vannak, nem ismerik a túlélő házastárs jogintézményét sem. Döbbenetes volt tapasztalni azt, hogy ez a székely jogszokás még a harmadik évezredben is él. A székely közbirtokosságok sajátos szabályozásában vannak olyan közbirtokosságok a Székelyföldön, amelyeknél az örökösödés halála esetén csak a leszármazottak örökölnék, a túlélő házastárs örökösödési lehetősége nélkül. A Mezőségről Székelyföldre, székely férfihoz férjhezment asszony, aki később özvegyen maradt, nagyon elcsodálkozott, hogy csak a lányai örökölnék 2005-ben az apjuk után maradt közbirtokossági erdőrészt.

Ugyancsak a székely jog századokon átívelő hagyományait jelzi az a székely jogszokás, hogy még a XX. század közepén is a székely lányokat kiházásították és a családi házat, valamint a mezőgazdasági földeket a fiú (fiúk) örökölték. Természetesen már nem volt általános az általános örökösödési jogtól való eltérés a Székelyföldön élők többségénél sem, de még jobbra faluhelyen elég gyakran előfordult az ősi székely jog szerinti örökösödés, szokásjogként való továbbélése.

A székely jognak egy igen széleskörű alkalmazását a falutörvények, falusi rendszabályok írott és íratlan szabályainak összessége teszi ki. A falutörvényeket behatóan és részletesen elemezte Imreh István, aki az 1569-től fennmaradt székelyudvarhelyi székely oklevéltár, bírósági jegyzőkönyveinek tanulmányozása során, mélyreható elemzéseket végzett.⁸ A székely falusi bírót mindig a köznépből választották, mint ahogy az őt segítő hat esküdtet is. Az első ismert falutörvényt 1581-ből ismerjük, Gyergyóújfalu szabályzatán kívül számos falutörvény maradt fenn. Ebből az évből számos falutörvényt ismerünk. Ez azonban nem azt jelenti, hogy korábban ne készítettek volna hasonló szabályozásokat. Az utolsó falutörvényt 1881-ből Aranyoszékről ismerjük. Székelyföldön Coroi Artur kutatásai szerint összesen 269 falutörvény maradt fenn. Lényegében bírói jogmeghatározásokat tartalmaznak, amit az ún. *fogott közbírák* állítottak össze. A közbírák rendszerint nem a faluban élő írástudó székely emberek voltak, és 3–5-en vettek részt a jogi szokásokat lejegyző munkában, amihez a falubelieket tanúként hallgatták meg. A falubeliek azután az írásba foglalt határozatokat, szabályokat „kezük beadásá”-val, sokszor kötbér terhével ismerték el kötelezőnek a maguk részére. Coroi Artur alapos kutatásainak köszönhető, hogy a Székelyföldön milyen sok falutörvény létezett.⁹ Azt tudnunk kell azonban, hogy e falutörvények, közbirtokosságokra vonatkozó rendelkezéseit még a mai napig is alkalmazzák, mint ahogy olyan íratlan szabályok élnek még a mai napig a Székelyföldön, melyek azt bizonyítják, hogy a székely emberek jogtudatában még most is iránymű, amelyet még most is tiszteletben tartanak. Itt meg kell említenem, hogy a Felsőőfalva református templomában, az ülérend még mindig a sok évszázados hagyományoknak, szokásrendnek felel meg. A szószéktől

balra, még most is az első sorban a férfi vendégek (ha vannak vendégek) ülnek, majd két sorban a presbiterek, akiket követik a lófő székelyek, majd a szabad székelyek. A rövid példa mellett megemlíthetem azt is, hogy a szokásjog szabályozza most is a Székelyföldön a tehének, juhok mellé felvett pásztorok felfogadását, bérezését és a bér melletti juttatásait is. Ezen kívül még számos más szokásjog elemet is meg lehet említeni, amely a székely jogból a mai napig fennmaradt. E vázlatos rövid ismertetésből is látható az, hogy nem véletlenül nevezték évszázadokon keresztül a székelyek földjét Székelyországnak (regnum Siculorum), mert szinte önálló országgént létezett a Magyar Királyságon belül, egy olyan közigazgatási, jogi, katonai, stb. szerkezettel rendelkezett, mely már több volt, mint egyszerű autonómia, hanem szinte egy valóságos ország volt. Sajnálatos módon épp a magyar parlament döntésével, az **1876. évi XXXIII. törvénycikk némely törvényhatóság területének szabályozásáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről** szóló jogszabállyal, teljesen megszűnik a székely autonómia utolsó intézménye is. Pedig milyen jó lett volna 44 év múlva, amikor 1920-ban a trianoni diktátummal hazánk nagy részét Romániához csatolták, mely ország alig 42 évvel ezelőtt született meg 1877-ben, mint független ország, ugyanis az orosz hadsereg kiűzte a törököket onnan. A székelyföldi magyarok autonómiája feléledt Románia keretein belül is 1952-ben, igaz, hogy a Szovjetunió nyomására Magyar Autonóm Tartomány néven. Az is igaz, hogy a kommunista diktatúra rendszerének sajátosságai között, melyet többször átalakítottak, Maros Magyar Autonóm Tartomány lett. E sorok írója, aki e területen élt, tapasztalhatta, hogy 1968-ig, a székelyföldi magyaroknak sokkal több joguk volt önazonosságuk megőrzéséhez, mint manapság. A közigazgatásban, az oktatásban, az igazságszolgáltatásban, a gazdasági életben ebben az időszakban a magyar nyelv egyrangú volt a román nyelvvel. A székelyföldi magyarok az egykori néptanácsok ügyintézőihez, nyugodtan magyar nyelven adhatták be kérelmeiket, az építési engedélyektől kezdve, bármely területen és úgyszintén magyar nyelvű határozatokat, értesítéseket kaptak. A bíróságokra bármilyen ügyet magyarul elő lehetett terjeszteni, mint ahogy magyarul folytak a bírósági tárgyalások. Manapság azonban ez nem lehetséges épp az un. rendszerváltást követően, az un. demokratikus jogállamban, amikor 1990 után, a magyar nyelven benyújtott bármilyen iratot, a bíróság elutasít, magyarul pedig nem lehet beszélni a tárgyaláson tolmács nélkül, csak románul, még akkor sem, ha a terület lakosságának 98% magyar, mint például Székelyudvarhely és környéke.

Az évezredes székely jog is hozzájárult ahhoz, hogy a Székelyföldön nem tudtak megtelepedni olyan nagy számban idegenek, ezért érdemes megemlíteni, hogy még a XX. század közepén is, a magyarul beszélő székelyek voltak többségben: „az 1948. január 25-én megtartott országos népszámlálás adatai szerint a négy székely megyének (Maros, Udvarhely, Csík és Háromszék), összesen 740.381 lakosa volt. Udvarhelyen 97,3%, Háromszéken 87,7%, Csíkban 86,9 százalékos volt a magyar anyanyelvűek aránya. A Mezőség felé terjedő, közel 330 ezres összlakosságú Maros megyében a magyarok csekély többségben voltak (50,8%)”¹⁰

Rövid kis tanulmányommal szeretnék hozzájárulni ahhoz, hogy minél több magyar fiatal alaposan tanulmányozza a székelyföldi magyarok autonómiáját, mert alapos tudással felvértezve, nemzettudatunk megerősödésével, összetartozással és következetes munkával elérhetjük megmaradásunk zálogát, a székelyföldi magyarok önrendelkezését.

Hivatkozások:

- 1.) Szekeres Lukács Sándor: *A székely jogról*, in: http://sznt.sic.hu/hu-sic/index.php?option=com_content&view=article&id=368%3Aa-szekely-jogrol&catid=19%3AAtanulmanyok&Itemid=25&lang=fa URL:2006. május 3; Szekeres Lukács Sándor: *A székely jogról*, in: Székelyföld kulturális folyóirat, X. évfolyam, 5. szám, 2006. május, 102-125
- 2.) Szekeres Lukács Sándor: *Kodáros Kincsei. Fejezetek Felsőszófalva és a Székely Sóvidék történelméből*, Székelyudvarhely, 2002.; Szekeres Lukács Sándor: *A Székelyföld autonómiájáról*, in: Átalvető 51. sz. 2004. szeptember, Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedévi lapja, 36-40. old.; Szekeres Lukács Sándor: *Székely Mózes Erdély székely fejedelme*, Székelyudvarhely, 2007;

- 3.) Magyar jogtörténet, írta: Beliznay Kinga, Horváth Attila, Kabódi Csaba, Király Tibor, Lőrincz József, Máthé Gábor, Mezey Barna, Révész T. Mihály, Zlinszky János; Szerkesztette Mezey Barna; Osiris Kiadó, Budapest, 1996
- 4.) Benkő József: *Az Erdélyországi nemes székely nemzet képe*, Kolozsvár, 1806.; Kilyéni Székely Mihály - *A Nemes Székely Nemzetnek Constitúciói, Privilégiumai*, Pest, 1818.; Kállay Ferencz: *Historiai értekezés a' nemes Székely nemzet' eredetéről, hadi és polgári intézeteiről a régi időkben*. Nagyenyed, Ref. Kollégium, 1829; Lőtsey Spielenberg László: *A nemes székely nemzetnek jussait világosító némely darab levelek, többek által magyar nyelvre fordítva, némelyek pedig eredetileg magyar nyelven*, Marosvásárhely, 1837; Connert János: *A székelyek intézményei a legrégebb időktől az 1562-iki átalakulásig*, Kolozsvárt, 1901; Szádeczky Kardoss Lajos: *A székely nemzet története és alkotmánya*. Budapest, 1927; Csíkszentsimoni Dr. Endes Miklós: *Erdély három nemzete és négy vallása autonómiájának története*, A M. Kir. Közigazgatási Bíróság Itélőbírája, A Szerző kiadása, Budapest, 1935., Bónis György: *Magyar jog – székely jog*, Kolozsvár, 1942., Balás Gábor: *Székelyek nyomában*, Budapest, Panoráma, 1984; Rugonfalvi Kiss István: *A székely nemzet története*, Attraktor kiadó, Máriabesnyő-Gödöllő, 2004, Pál-Antal Sándor: *Székely önkormányzat története*, Mentor kiadó, Marosvásárhely, 2002, stb
- 5.) Bodor György: *A székely nemzetségi szervezet*, Pallas-Akadémia Kiadó, Csíkszereda, 2003, 18-19. old
- 6.) Székely Oklevéltár, szerkesztette: Szabó Károly, Szádeczky Lajos, Barabás Samu, Kolozsvár-Budapest, 1872-1934, III. kötet, 83-86. old.,
- 7.) Werbőczy István: *Tripartitum a dicsőséges Magyar Királyság szokásjogának Hármaskönyve*, Téka Kiadó, Budapest, 1990, fordította, Csiky Kálmán; 485-487. old.,
- 8.) Imreh István: *Székely falutörvények*. (Bevezetéssel és jegyzetekkel közzétette, Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet, Kolozsvár, 1947);
- 9.) Coroi Artur: *Kísérlet a székely falutörvények és rendtartások statisztikai módszerekkel való vizsgálatára*, in: *Acta Siculica* 2007, 373-404
- 10.) Az 1948. január 25-i népszámlálás adatai. Bukarest, 1948. április 16. Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban MOL), XIX-J-1-k (Külügyminisztérium, Románia 1945-1964, adminisztratív iratok), 10. doboz. Sz. n. 34/pol.; Stefano Bottoni. *Sztálin a székelyeknél. A Magyar Autonóm Tartomány története (1952-1960)*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 22. old.;